

Depremın Suriye’deki Etkisi

Ömer Özkızılcık
02.3.2023

Giriş

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7.5 ve 7.8 büyüklüğündeki iki depremin ardından Türkiye’nin 10 ilinde ve Suriye’nin kuzeybatısında ciddi yıkım ve ölümler yaşandı. Türkiye genelinde hayatını kaybedenlerin sayısı 42.310’u bulurken⁽¹⁾, Suriye’de ise toplamda 5.900 kişi hayatını kaybetmiştir.⁽²⁾ Yaşanan bu büyük felaket Türkiye’deki yüzbinlerce insanın hayatını olumsuz etkilerken, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ekipleri, deprem bölgesindeki 830 bin 783 binada hasar tespit çalışması yaptı. Bu kapsamda 105 bin 794 binadaki 384 bin 545 bağımsız birimin; acil yıkılması gereken, ağır hasarlı ve yıkık olduğu tespit edildi.⁽³⁾ İnsanlar ve devletler bu büyük yıkım karşısında Türkiye genelinde ve uluslararası alanda depremzedeler ve kurtarma çalışmaları için harekete geçti ve birçok yardım yapıldı. Kahramanmaraş merkezli depremin oluşturduğu yıkıma müdahale ve deprem sonrası süreçler yürütülürken, depremden etkilenen Suriye’deki durumun göz ardı edilmemesi gerekir. Her ne kadar depremin merkezinin Türkiye olması ve yıkımın önemli bir kısmı Türkiye’de olsa da ulaşım, lojistik altyapı ve savaş şartların oluşturduğu durum sebebiyle Suriye, depremin oluşturduğu yıkıma müdahale ve deprem sonrası süreçler açısından daha büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Suriye’nin kuzeybatısında yönetim açısından üç farklı bölgeden bahsetmek mümkündür. Esed rejimi tarafından kontrol edilen ve Halep şehir merkezini de kapsayan bölgeler, Suriye Geçici Hükümeti tarafından kontrol edilen güvenli bölgeler ve HTŞ’nin kurduğu Suriye Kurtuluş Hükümeti’nin kontrol ettiği İdlib bölgesi. Deprem daha çok Türkiye’ye ve özellikle Hatay’a yakın yerlerde daha şiddetli olduğundan dolayı, Suriyeli muhaliflerin kontrol ettiği bölgelerde nispeten daha büyük bir yıkıma ve daha yüksek can kaybına yol açmıştır.

Bu rapor Kahramanmaraş merkezli deprem sürecinde Suriye’de yaşanan yıkımı ortaya koymayı, yıkıma yönelik müdahaleleri ve kurtarma operasyonlarını tespit etmeyi, deprem bölgelerine giden ve gidemeyen insani yardımları ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda rapor kapsamında Türk askeri tarafından korunan ve Suriye muhalefetinin kontrol ettiği bölgeler ile Esed rejimi tarafından kontrol edilen bölgeler ayrı ayrı ele alınacak olup bir mukayeseye tabi tutulacaktır Ayrıca Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların nasaşlarının Suriye’ye gönderilmesi konusuna da yer verilecektir. Rapor kapsamında elde edilen bulgular

⁽¹⁾ AFAD, “Kahramanmaraş’ta Meydana Gelen Depremler Hk. – 34”, 21 Şubat 2023, <http://bit.ly/3IfEQZU> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽²⁾ The Brussels Time, “Turkey and Syria earthquakes: Revised death toll now at 47,000”, 20 Şubat 2023, <http://bit.ly/3Ij20hX> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽³⁾ Sözcü, “Ağır hasarlı bina sayısı güncellendi, 100 bini aştı”, 19 Şubat 2023, <http://bit.ly/3IGhi0H> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

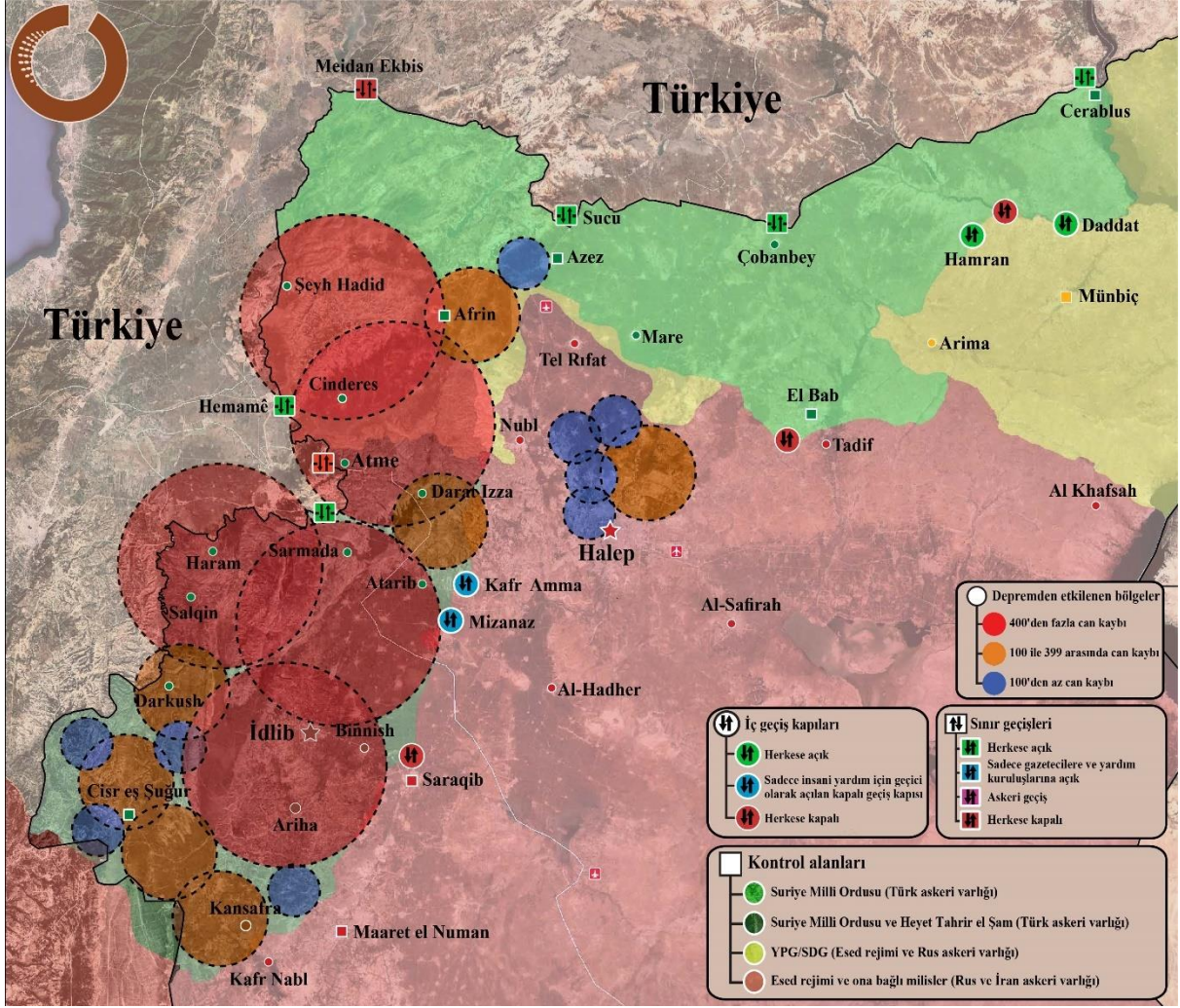
ışığında, depremin Suriye’de oluşturduğu yıkım ile mücadele ve deprem sonrası süreçlere ilişkin bazı tespitler ve önerilerde bulunulacaktır.

Suriye’deki Yıkım

Kahramanmaraş merkezli iki deprem Türkiye’deki kadar büyük bir yıkıma sebep olmasa da fay hattının ilerleyiş güzergâhı sebebiyle Suriye’yi de ciddi anlamda etkilemiştir. Savaş esnasında birçok binanın hasar gördüğü veya yıkıldığı, altyapının ciddi manada zarar gördüğü Suriye’de depremin etkisi daha farklı olmuştur. Depremin şiddeti açısından Türkiye’ye kıyasla daha hafif bir tabiat olayına maruz kalan Suriye’de, gelecek yardımlardaki lojistik sorunlar ve altyapının yetersizliği sebebiyle depremin oransal olarak daha büyük bir etki gösterdiği söylenebilir. Türkiye’deki can kaybı 41 bin kişiyi geçerken, Suriye genelindeki can kaybı ise toplamda 5.900 olduğu değerlendirilmektedir.⁽⁴⁾ Can kayıpların çoğunluğu 4.500⁽⁵⁾ ile Suriye muhalefeti tarafından kontrol edilen bölgelerde olurken, Esed rejimi kontrolündeki bölgelerdeki can kaybının 1,414 olduğu değerlendirilmektedir. Depremin nerede daha şiddetli bir can kaybına yol açtığına bakıldığında, can kaybı anlamında Suriye muhalefetinin kontrolündeki Cinderes-Atme-Sarmada-İdlib-Ariha hattı öne çıkmaktadır. Can kaybının nispeten yüksek olmasının diğer bir sebebi de geç gelen veya hiç gelmeyen yardımlar olmuştur. Bu etken aşağıda ‘İnsani Yardım ve Kurtarma Operasyonları’ başlığı altında ele alınacaktır.

⁽⁴⁾ The Brussels Time, “Turkey and Syria earthquakes: Revised death toll now at 47,000”, 20 Şubat 2023, <https://bit.ly/3Ij20hX> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽⁵⁾ OCHA, “North-West Syria Situation Report”, 20 Şubat 2023, <https://bit.ly/3KtvgW3> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Şekil 1: Depremin Suriyeli Muhalif Bölgelerde Oluşturduğu Can Kaybı. Hazırlayan:
Navvar Oliver, ÜMRAN Stratejik Araştırmalar Merkezi

Can kaybı açısından belirtilmesi gereken diğer bir husus ise konutlarda ve çadırlarda yaşayan insanlar arasındaki fark olmuştur. Bilindiği üzere Suriye muhalefetinin kontrol ettiği ve Türkiye'nin Suriye'de himaye ettiği bölgelerde çok ciddi bir nüfus artışı olmuştur. Suriye'nin Esed rejimi ve YPG tarafından kontrol edilen bölgelerinden kaçan veya tahliye edilen insanlar ile Türkiye'den Suriye'ye geri dönen sığınmacılar sonucunda bölgedeki nüfus 1,5 milyondan 5 milyonun üzerine çıkmıştır.⁽⁶⁾ Söz konusu 5 milyonun üzerindeki nüfusun 1,8 milyonu çadırlarda ve kamplarda yaşamaktadır.⁽⁷⁾ Çadırlarda yaşayan insanlar doğal olarak depreme karşı korunaklıdır ve bundan dolayı belki de daha da fazla olması beklenen sivil kayıp (yine çok olmasına rağmen) sınırlı kalmıştır.

⁽⁶⁾ Suriye Gündemi, "Demographic Change in Syria", 19 Haziran 2020, <http://bit.ly/41tHVyy> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

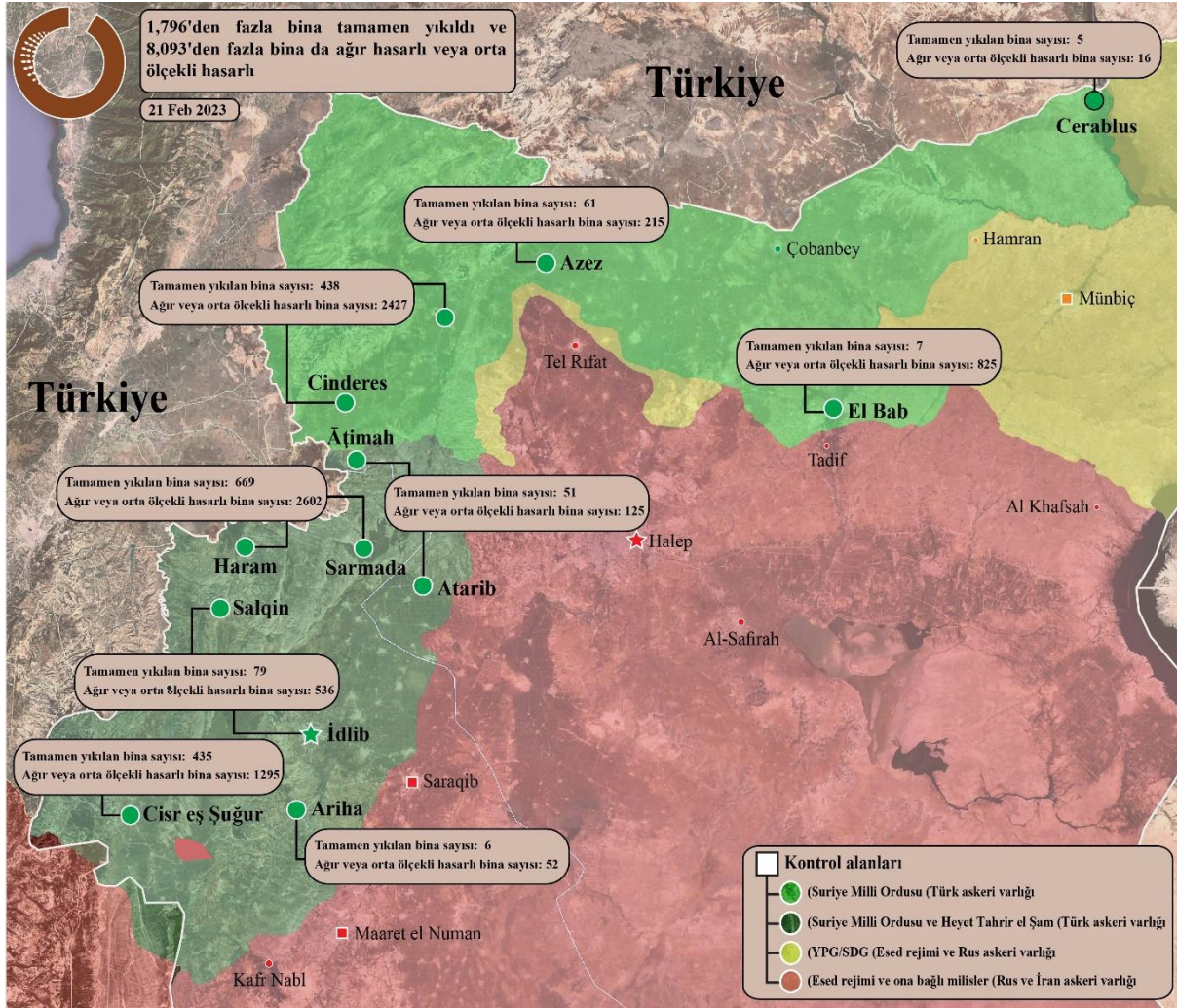
⁽⁷⁾ OCHA, "North-West Syria Situation Report", 20 Şubat 2023, <https://bit.ly/3KtvgW3> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Depremi oluşturduğu yıkım açısından incelendiğinde, yıkımın en yüksek olduğu bölge İdlib vilayetindeki ekonomik merkez Sarmada ve yakınındaki Haram bölgesi olmuştur. Sarmada ve Haram’da toplam 669 ev yıkılırken, 2602 ev ağır veya orta ölçekli hasar görmüştür. İdlib bölgesinde diğer ağır hasar alan bir bölge ise Cisir eş Şuğur şehri ve çevresi olmuştur. Türkiye sınırına yakın bu bölgede 435 ev yıkılmış ve 1295 ev ağır veya orta ölçekli hasara uğramıştır. Yıkımın en çok olduğu ikinci bölge ise Suriye Geçici Hükümeti kontrolündeki Afrin’e bağlı Cinderes şehri ve çevresi olmuştur. Nitekim savaş esnasında konut stoku görece az hasar görmüş yerlerden birisi olan Cinderes’te birçok bina bulunmaktaydı. Ancak bu binaların çoğu eskidir ve depreme de dayanıklı değildir. Cinderes şehrinde ve çevresinde toplam 438 ev yıkılırken, 2427 ev ağır veya orta ölçekli hasarlanmıştır. Cinderes’ten sonra, Suriye muhalefetinin kontrolündeki bölgelerin tamamında ise 1796’nın üzerinde bina yıkılırken, 8093’den fazla bina ağır veya orta ölçekli hasar görmüştür. Coğrafi olarak Türkiye’nin Hatay ilinden uzaklaştıkça depremin oluşturduğu hasar azalmıştır.

Yıkım açısından dikkat çekilmesi gereken diğer bir husus ise Türkiye tarafından inşa edilen briket evlerdir. STK’ların ve yabancı devletler ile kuruluşların finanse ettiği briket evler ve diğer konut projeleri depremden sağlam kalmışlardır. Briket evler depremden yıkılmamış ve hasar görmemiştir. Aynı şekilde inşa edilen yeni konut projeleri de hasar görmemiştir.⁽⁸⁾ Bu binalarda yıkımın olmamasının sebepleri farklıdır. Öncelikli olarak yeni inşa edilen binalar oldukları için hem sağlam hem de savaşta zarar görmemişlerdir. Diğer bir faktör ise bu binaların konumlarıdır. Türkiye sınırına yakın olsa da genellikle dağlık bölgelerde inşa edilen bu binalar coğrafi olarak depremin şiddetinin daha az olduğu yerlerde inşa edilmişlerdir. Ayrıca inşa edilen konutlar genellikle dikey mimari ile değil, yatay mimariye uygun inşa edilmişlerdir. Özellikle briket evler incelendiğinde bunların hem tek katlı hem de 24 ila 26 metrekarelik bir alanı kapsadıkları görülmektedir.⁽⁹⁾

⁽⁸⁾ İsmi vermek istemeyen İdlib’deki sivil toplum üyesi ile mülakat, WhatsApp, 19 Şubat 2023.

⁽⁹⁾ İsmi vermek istemeyen İdlib’deki sivil toplum üyesi ile mülakat, WhatsApp, 20 Şubat 2023.

Şekil 2: Depremin Suriyeli Muhalif Bölgelerde Oluşturduğu Yıkım. Hazırlayan:
Navvar Şaban, ÜMRAN Stratejik Araştırmalar Merkezi

Esed rejimi tarafından kontrol edilen bölgeler incelendiğinde, temelinde iki bölgede can kaybı ve yıkım olduğu görülmektedir. Hatay'a sınır Lazkiye eyaletinin kuzey bölgeleri ile Halep şehir merkezi ve çevresi depremde etkilenmiştir. Onun haricinde görece daha küçük çaplı can kaybı ve yıkım Hama eyaletinin kuzeyi ve İdlib eyaletinin güneyinde olmuştur. Can kayıpları genellikle Halep şehir merkezindeki yoğun yerleşim alanları ve binalar ile Lazkiye eyaletinde savaştan nispeten az etkilenmiş ve yerleşimin yoğun olduğu bölgelerde olmuştur. Ancak deprem şiddetinin Esed rejimine bağlı bölgelerde daha az olmasından ötürü, Suriye'deki toplam can kaybının yaklaşık %30'u Esed rejiminin kontrolündeki bölgelerde olmuştur.

İnsani Yardım ve Kurtarma Operasyonları

Depremi gerçekleşmesi ile Suriye’de oluşan durumun son derece kaotik olduğu ifade edilebilir. Depremi ardından bölgede ilk müdahaleyi yapacak ve yardım operasyonlarını koordine edecek kapasiteye sahip kurum veya otorite bulunmamaktaydı. Esed rejimine bağlı bölgelerde, Esed rejimi deprem sürecini yönetme adına çok kötü bir performans sergilemiştir. Deprem bölgelerindeki müdahaleleri genel olarak Suriye Kızılay’ı yapmıştır ve Esed rejimine bağlı Suriye Arap Ordusu ve milisler insanları enkazların altından çıkarmıştır. Ekipman açısından da ciddi eksiklikler çekilmiştir.

Diğer yandan Suriye muhalefeti tarafından kontrol edilen bölgelere bakıldığında, otorite sorunu tekrar gün yüzüne çıkmıştır. İdlib’te HTŞ’nin kurduğu Suriye Kurtuluş Hükümeti, Afrin ve Azez bölgelerinde ise Suriye Geçici Hükümeti deprem sonrası süreci yönetmeye çalışmıştır fakat başarısız olmuşlardır. Depremde ilk müdahaleleri organize eden ve süreçleri yöneten kurum ‘Beyaz Baretililer’ olmuştur. Beyaz Baretililer savaş süresi boyunca edindikleri ilk müdahale tecrübesi ve hava saldırısı sonrası yıkılan binalardan insanları kurtarma konusundaki bilgileri sayesinde birçok enkaza müdahale edebilmişlerdir. Aynı zamanda AFAD’ın vermiş olduğu eğitim sayesinde süreci de nispeten iyi yönetmişlerdir. Ancak gerçekleştirdikleri müdahalede ciddi bir ekipman ve personel eksikliği yaşamışlardır. Deprem sonrası süreçte görev alan ve müdahale eden diğer iki oluşum da Suriye Milli Ordusu ve Türk Silahlı Kuvvetleri olmuştur. Türk askeri depremin ilk günlerinde buldukları bölgelerde insanların yardımına koşmuştur. Ancak coğrafi olarak Türk askerinin konumlanması depremin daha az etkilediği bölgeler olduğundan, bu müdahale sınırlı kalmıştır. Ordu gücü olarak asıl yardım ve çalışma Suriye Milli Ordusu tarafından gerçekleştirilmiştir. Suriye Milli Ordusu hem insanları enkaz altından kurtarmada görev almıştır hem de depremzedelere yardımın koordinasyonu ve dağıtımını sürecini üstlenmiştir.

Her ne kadar Suriyeliler depreme kendi imkânlarıyla müdahale etmiş olsalar da yurtdışından yardımların gelmemesi veya gecikmesi yüzünden can kaybı çok artmıştır. Birçok kişi enkaz altında yardım gelmediği için hayatını kaybetmiştir. Örneğin Türkiye’ye 74 ülkeden en az 7 bin kişi, arama ve kurtarma çalışmalarından sağlık alanındaki faaliyetlere kadar çok farklı şekilde depremzedelere yardım ederken⁽¹⁰⁾, Suriye muhalefeti kontrolündeki bölgelere yurtdışından gelen arama-kurtarma personeli sayısı sadece 18 olmuştur. İHH koordinasyonu ile 8 Şubat tarihinde Mısır’dan 14 ve İspanya’dan 4 arama-kurtarma personeli Suriye muhalefeti tarafından kontrol edilen bölgelere giriş yapmış ve çalışmaları desteklemiştir.⁽¹¹⁾

⁽¹⁰⁾ Özge Özdemir, Iğın Yorulmaz, Stelyo Berberakis ve Tarık Demirkan, “Deprem bölgesindeki yabancı arama ve kurtarma ekipleri: 'Sırt çantamızda getirdiğimizden daha çok şeyle döndük’”, BBC, 17 Şubat 2023, <http://bit.ly/3ShPc03> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽¹¹⁾ Ahmed El Salim, “وصل جنديرس المدمرة.. وفد تقني مصري يدخل شمال غرب سوريا ويدعو لإنقاذ المنكوبين”, El Cezire Arapça, 10 Şubat 2023, <http://bit.ly/3xFQhoQ> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Suriyeli Muhaliflerin Bölgelerine Giden Yardımlar

Deprem sonrasında Suriyeli muhaliflerce kontrol edilen bölgelere giden insani yardımlarda ciddi aksaklıklar ve sorunlar yaşanmıştır ve yardımlar bölgeye geç ulaşmıştır. 6 Şubat'ta gerçekleşen deprem sonrasında bölgeye ilk ulaşan insani yardım 9 Şubat tarihinde ulaşmıştır. Depremden üç gün sonra ulaşan bu yardım depreme ilişkin bir yardım değil, deprem öncesi planlanan bir yardımın gerçekleşmesi ile olmuştur.⁽¹²⁾

Suriyeli muhaliflerce kontrol edilen bölgelere yardımın bu denli geç gitmesinin ardında iki sebep bulunmaktadır. Birinci sebep lojistik durumdur. İkinci sebep ise uluslararası hukuk ve Birleşmiş Milletler (BM) uygulamalarıdır. Suriyeli muhaliflerce kontrol edilen bölgelere ulaşmak için lojistik anlamda herhangi bir hava yolu bulunmamaktadır. Karadan sağlanacak ulaşım için ise Türkiye'den Suriye'ye geçen yollar ve Esed rejimi kontrolündeki bölgelerden gelen yollar bulunmaktadır. Depremin ana merkezinin Türkiye olması ve özellikle Türkiye'de Hatay iline ulaşımın sorunlu olması sebebiyle, lojistik anlamda Suriye'ye giden yollar kapanmıştır veya zorlaşmıştır. Esed rejimi tarafından gelen yollar ise insani yardım faaliyetleri için kapalıdır. Her ne kadar Esed rejimi iç geçiş kapılarını açtığını duyursa da, Suriyeli muhaliflerden saldırı geldiğini ifade ederek geçişi tekrar kapatmıştır. Suriyeli muhalifler Esed rejiminin bu açıklamasını yalanlamıştır.

İkinci engel ise uluslararası hukuk ve BM'nin yanlış uygulamaları olmuştur. Bilindiği üzere, Rusya'nın BM'deki vetosu sebebiyle Suriye'ye yapılacak insani yardımlar sadece Esed rejimi bölgesine veya Cilvegözü-Bab El Hawa sınır kapısı üzerinden Suriyeli muhaliflerin kontrol ettiği bölgelere gönderilmesi izni vardır. Ancak BM 6 Şubat'ta gerçekleşen deprem sonrası sınır kapısındaki tüm faaliyetleri durdurmuş ve insani yardım için sınırın kapalı olduğunu deklare etmiştir. Deprem sebebiyle BM tarafından 'hukuki' anlamda kapatılan sınır kapısı, fiili olarak Suriyeli muhaliflerce açık tutulmuştur. Daha sonra 9 Şubat'ta BM tekrar sınır kapısının açık olduğunu beyan etmiştir. Suriyeli muhaliflerin bölgelerine giden diğer sınır kapıları (Kumlu-Bab El Hamam), Öncüpınar-Bab El Selame, Çobanbey-Bab El Rai ve Karkamış-Bab El Cerablus) üzerinden Suriye'ye insani yardım götürülmesi BM tarafından ret edilmiştir. BM bu kapıların kullanımı için Esed rejiminin izni veya BM Güvenlik Kurulu kararı gerektiğini deklare etmiştir. Bu yüzden, başta AB ülkeleri ve ABD olmak üzere, Suriye'ye BM mekanizmaları dışında yardım göndermeyi ret eden ülkeler Suriye'ye insani yardım gönderememiştir. Türkiye'de mevcut durumda içerde ciddi bir deprem felaketi ile uğraştığından, Türkiye'nin oluşturduğu mekanizmalar üzerinden giden insani yardımlar da aksamıştır. Örneğin Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKYB) Barzani İnsani Yardım Derneği üzerinden 12 Şubat tarihinde Türkiye'nin oluşturduğu mekanizmalar sayesinde insani yardım gönderebilmiştir. 14 Şubat tarihinde, yani depremden tam 8 gün sonra, Esed rejimi insani

⁽¹²⁾ David Gritten, "Turkey-Syria earthquake: First aid convoy reaches opposition-held Idlib", BBC News, 9 Şubat 2023, <http://bit.ly/3xFcNOC>.

yardımlar için Öncüpınar-Bab El Selame ile Çobanbey-Bab El Rai sınır kapılarının üç aylığına geçici olarak açıldığını deklare etmiştir.⁽¹³⁾

Suriyeli Muhaliflerin Bölgelerine Giden Ayni Yardımlar

Tarih	Yardımları Gönderen	Kullanılan Sınır Kapısı	Kullanılan İç Geçiş Kapısı	TIR Sayısı
9 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		6
10 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		14
11 Şubat	SAM	Öncüpınar – Bab El Selame		1
11 Şubat	Suudi Arabistan	Cilvegözü - Bab El Hawa		4
11 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		22
12 Şubat	Barzani İnsani Yardım Derneği	Öncüpınar – Bab El Selame		12
12 Şubat	Othman Bin Affan Derneği	Öncüpınar – Bab El Selame		2
12 Şubat	IHH	Öncüpınar – Bab El Selame		41
12 Şubat	Türkiye Diyanet Vakfı	Öncüpınar – Bab El Selame		10
12 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		10
13 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		6
13 Şubat	Barzani İnsani Yardım Derneği	Öncüpınar – Bab El Selame		28
13 Şubat	Diaspora'daki Suriyeliler	Öncüpınar – Bab El Selame		6
13 Şubat	Diaspora'daki Suriyeliler	Çobanbey – Bab El Rai		34
13 Şubat	Kuveyt	Öncüpınar – Bab El Selame		3
13 Şubat	Deyrizor'lu Aşiretler		Ayn El Dadat	80
14 Şubat	Birleşmiş Milletler	Öncüpınar – Bab El Selame		11
14 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		26
15 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		22
15 Şubat	Birleşmiş Milletler	Öncüpınar – Bab El Selame		2
16 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		22
16 Şubat	Birleşmiş Milletler	Öncüpınar – Bab El Selame		2
17 Şubat	Birleşmiş Milletler	Cilvegözü - Bab El Hawa		33
17 Şubat	Birleşmiş Milletler	Öncüpınar – Bab El Selame		2
Toplam TIR Sayısı				399

Tablo 1: Suriyeli Muhaliflerin Bölgelerine Giden Ayni Yardımlar

Deprem sonrasında bölgedeki yıkımı kaldırmak ve depremzedelere yardımcı olmak adına, birçok farklı ülkeden ve kurumdan insani yardım vaatleri yapılmıştır. İlk yardım vaadi BM tarafından 7 Şubat tarihinde yapılmıştır ve \$25 milyon değerindedir. Yine BM yoluyla yapılan bu nakdi yardım vaadinden ancak iki gün sonra bölgeye ayni yardım götürülmüş olması ise trajikomiktir. Bölgeye yönelik yapılan nakdi yardım vaatlerin ve toplanan paraların toplam miktarı \$560 milyon ile \$660 milyon arasındadır.

⁽¹³⁾ Rabia İclal Turan, “UN says Syria's Assad agrees to open 2 new crossings for aid”, Anadolu Agency, 14 Şubat 2023, <https://bit.ly/3YRVuG8> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Suriyeli Muhaliflerin Bölgeleri İçin İnsanı Yardım Vaatleri

	Tarih	Ülke/ Kurum	Vaat Hakkında Bilgi	Vaadin Değeri	Kaynak
1	7 Şubat	BM	Birleşmiş Milletler Merkezi Acil Müdahale Fonu (CERF) tarafından kuzeybatı Suriye'deki deprem müdahalesini "başlatmaya" yardımcı olmak için açıklanan 25 milyon dolarlık bir hibe	\$25,000,000	UNOCHA
2	8 Şubat	Suudi Arabistan	Sahem Platformu'nun Suriye ve Türkiye'deki depremlere yardım için düzenlediği bağış kampanyası	\$97,686,493	partake
3	8 Şubat	Kanada	Bilinmemektedir		CNN
4	9 Şubat	İngiltere	İngiltere, Suriye'deki arama kurtarma çalışmalarını desteklemek için Beyaz Baretliler'e ek mali destek sağlayacağını açıkladı.	\$45,656,050	GOV.UK
5	9 Şubat	BM	AB, Türkiye ve Suriye'deki depremlere yardım fon toplamak üzere önümüzdeki aylarda özel bir donör konferansı düzenleyecek. Brüksel'deki etkinlik, etkilenen nüfusun acil ihtiyaçları karşılandıktan sonra fon toplamayı ve yardım organize etmeyi amaçlayacaktır.		APNEWS
6	9 Şubat	Almanya	Almanya Dışişleri Bakanlığı, Suriye'nin kuzeybatısındaki insanları desteklemek için iki BM yardım fonuna 25 milyon € (28.8 \$) ve Alman yardım grubu Malteser Hilfsdienst'e 1 milyon € sağlayacak.	\$29,867,190	APNEWS
7	14 Şubat	BM	BM başkanı, muhalefetin elindeki Kuzeybatı Suriye'de geçen hafta meydana gelen yıkıcı depremden sağ kurtulan yaklaşık 5 milyon kişiye yardım etmek için 397 milyon dolarlık bir destek girişimi başlattı.	\$397,000,000	APNEWS
8	9 Şubat	Fransa	Fransa, bu hafta başlarında Türkiye ve komşu Suriye'de meydana gelen depremin ardından Suriyelilere 12 milyon avro (yaklaşık 13 milyon dolar) acil yardım sözü verdi. Söz verilen Fransız yardımı, Kuzeybatı Suriye'ye sınır ötesi yardım sağlayan BM Fonu'na beş milyon avroyu içerecek.	\$12,815,700	AFP
9	14 Şubat	BM	Suriye için Sınır Ötesi İnsani Yardım Fonu (SCHF), Fransa, Almanya, İrlanda, Japonya, Hollanda, İsveç ve ABD'nin cömert desteği sayesinde, deprem müdahalesi de dahil olmak üzere Suriye'nin kuzeybatısındaki insani ihtiyaçlara yanıt vermeyi amaçlayan taahhütlü katkılar aldı. Amerika Birleşik Devletleri, 12 Şubat itibarıyla yaklaşık 50 milyon dolar. OCHA, gelecekteki bir rezervin tahsisi için fonların zamanında kullanılması için bekleyen katkı sürecini tüm bağışçılardan tamamlamasını istiyor.	\$50,000,000	UNOCHA
Toplam İnsani Yardım Değeri				\$560,338,940 – \$658,025,433	

Tablo 2: Suriyeli Muhaliflerin Bölgeleri İçin İnsanı Yardım Vaatleri

Rejim Bölgesine Giden Yardımlar

6 Şubat tarihinde depremin gerçekleşmesi ile hızlı bir şekilde Esed rejimi bölgelerine insani yardım ulaştırılmıştır. Lojistik ve hukuki anlamda engeller olmadığından, Esed rejimi bölgesine aynı yardımlar da aktarılabilmiştir. Ancak Esed rejimine karşı uygulanan yaptırımlar sebebiyle nakdi yardımlarda engel bulunmaktaydı. 9 Şubat tarihinde alınan karar⁽¹⁴⁾ gereğince, Esed rejimine yapılacak nakdi para transferleri geçici olarak yaptırımlar dışında tutulmuştur. Esed rejimi bölgelerine yapılan aynı yardımlar hem kara hem de hava yoluyla ulaştırılmıştır. Hava yoluyla toplamında 100,822,802 ton insani yardım malzemesi Suriye'ye ulaştırılmıştır. Kara yoluyla ise toplamında 390 tır insani yardım gönderilmiştir. Bu yardımlardan hiç birisi asıl yıkımın olduğu Suriyeli muhalif bölgelerine ulaşmamıştır. Bazı aynı yardımların pazarda satıldığı görülmüştür.

Hava Yoluyla Giden Aynı Yardımlar

Ülke/Kurum	Uçuş Sayısı	Şam	Halep	Lazkiye	Beyrut	Tonaj
Unicef	1	1	0	0	0	25
Global Health	1	1	0	0	0	72
Rusya	3	0	0	3	0	110
İran	6	2	2	2	0	145
İtalya	3	0	0	0	3	30
Ermenistan	2	0	2	0	0	62
Romanya	3	0	0	0	3	Bilgi Yok
Pakistan	2	2	0	0	0	30
Hindistan	1	1	0	0	0	6
Bangladeş	1	1	0	0	0	10
Çin	3	3	0	0	0	90
Venezuela	1	1	0	0	0	Bilgi Yok
Kazakistan	2	0	2	0	0	10
Belarus	2	0	1	1	0	70
B.A.E	27	21	1	5	0	986
Umman	3	1	2	0	0	42
Irak	6	2	4	0	0	90
Libya	9	1	1	5	2	265

⁽¹⁴⁾ U.S. Department of the Treasury, "Treasury Issues Syria General License 23 To Aid In Earthquake Disaster Relief Efforts", 9 Şubat 2023, <http://bit.ly/3XSJnr5> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Tunus	3	0	3	0	0	48
Cezayir	4	1	3	0	0	140
Mısır	3	3	0	0	0	55
Ürdün	2	1	1	0	0	Bilgi Yok
Sudan	1	1	0	0	0	29
Suudi Arabistan	3	0	3	0	0	139
Endonezya	1	1	0	0	0	Bilgi Yok
Toplam	93	44	25	16	8	100,822,802

Tablo 3: Rejim Bölgesine Hava Yoluyla Giden Ayni Yardımlar

Kara Yoluyla Giden Ayni Yardım

Ülke/Kurum/STK	Arida	Cedid	Nasib	Elbu Kemal	TIR Sayısı
B.A.E.	0	0	1	0	3
Umman	0	0	1	0	2
Irak	0	0	0	7	180
Ürdün	0	0	2	0	14
Lübnan	0	3	0	0	80
Lübnan Hizbullah	2	0	0	0	79
Suriye Ulusal Partisi	2	0	0	0	14
İslam Mesajının Tebliğcileri	1	0	0	0	3
Nassırcı Arab Milliyetçileri	0	1	0	0	4
Dünya'daki Müslümanlar Derneği	1	0	0	0	4
Ürdün İnsani Yardım Vakfı	0	0	1	0	7
Toplam	0	4	4	7	390

Tablo 4: Rejim Bölgesine Kara Yoluyla Giden Ayni Yardımlar

Esed rejimi açısından deprem siyasi ve diplomatik kazanımlar ile beraber gelmiştir. Beşar El Esed ilk deprem bölgesi ziyaretini 10 Şubat tarihinde gerçekleştirmiştir.⁽¹⁵⁾ Esed'in rahat tavırları ve gülmesi Suriyelilerce eleştirilmiştir.⁽¹⁶⁾

⁽¹⁵⁾ Reuters, "Syria's Assad visits Aleppo hospital in first reported trip to quake-hit area", 10 Şubat 2023, <http://bit.ly/3IJyNyd> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽¹⁶⁾ El Cezire Arapça, "11", "فيديو (غضب المنصات) ويفجر غضب المنصات" (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023), <http://bit.ly/3Konblv> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Ancak siyaseten rejime karşı uygulanan yaptırımlar hem sorunsallaştırılmıştır hem de geçici ve kısmi olarak kaldırılmıştır. Buna ilaveten Esed rejimi birçok üst düzey resmi teması kabul etmiştir. Bunların arasında özellikle Beşar Esed'in deprem sonrası Umman'a yaptığı resmi ziyaret dikkat çekmektedir. Ziyaret esnasında Umman Sultanı Heysem bin Tarık ile görüşme gerçekleşmiştir.⁽¹⁷⁾ Ayrıca ilk defa Ürdün Dışişleri Bakanı Şam'ı ziyaret etmiş ve Beşar Esed ile görüşmüştür.⁽¹⁸⁾

Suriye'ye Geri Dönüş: Hayatını Kaybedenler ve Hayatta Kalanlar

Deprem ile ilgili olarak ele alınması gereken diğer bir mesele ise depremde hayatını kaybeden Suriyeli sığınmacılardır. Türkiye'de geçici koruma altında olan ve depremde hayatını kaybeden Suriyeli sığınmacıların sayısının 3 binin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.⁽¹⁹⁾ Bu tahmin dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır. Nitekim somut verilere dayanmamaktadır ve yanıltıcı olabilir. Ancak bu rapor için bu rakam hem alternatif olmadığından ve daha güvenilir bir rakam olmadığından kullanılacaktır.

Türkiye'de hayatını kaybeden Suriyeli sığınmacılar defin için yakınların kararına göre Türkiye'de defnedilmektedir veya Suriye'ye gönderilmektedir. Suriye'ye defin işlemleri için gönderilen hayatını kaybetmiş Suriyeli sayısı 1,564'dir. Türkiye'de hayatını kaybetmiş Suriyeli sığınmacıların yaklaşık yarısının defin için Suriye'ye gönderildiği anlaşılmaktadır.

Buna ilaveten, Türkiye'de yaşayan ve hayatta kalan 40 bin Suriyeli depremzedenin gönüllü olarak Suriye'ye geri dönmüştür.⁽²⁰⁾ Yabancı yayın kuruluşlarına dönüşleri hakkında konuşan birçok Suriyeli deprem sonrası ırkçılık dalgasının yükselişe geçtiğine vurgu yapmıştır. Bazı Suriyeli depremzedeler battaniye ve çadır gibi en temel yardım malzemelerinden bile yoksun bırakıldıklarını öne sürmüştür.⁽²¹⁾ Nitekim İçişleri Bakanı Süleyman Soylu yaptığı açıklamada: "Burada insanları ırklarına ve renklerine göre ayırt edebilmek. Tamam, onları [Suriyeli sığınmacılar] soğukta bırakalım hayatlarını kaybetmeler ölsünler. [...] Nedir bu kin bu öfke bunu hala anlayabilmiş değilim. Ne olursunuz, yardım etmeyecek misiniz ki etmeyeceksiniz görünüyor. Neden söyleyeyim. Buradan milletimi şikâyet ediyorum. Bazı belediyeler, Hatay'a gidebilirsiniz, orada valimizin ve arkadaşlarımızın çektiği sıkıntıları biliyorlar. Definlerine bile yardımcı olmadılar, definine." demiştir ve depremde Suriyelilere karşı uygulanan ayrımcılığı ve hatta ırkçılığı gün yüzüne vurmuştur.⁽²²⁾

⁽¹⁷⁾ Reuters, "Syria's Assad visits Oman in first post-earthquake trip", 20 Şubat 2023, <http://bit.ly/3KviSFa> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽¹⁸⁾ Reuters, "Jordan's foreign minister visits Syria in first trip since war", 15 Şubat 2023, <http://bit.ly/3ZdqL6i> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽¹⁹⁾ Burak Boyoğlu, "Bakan Akar, Deprem Sonrası Ülkelerine Dönen Suriyeli Sayısını Açıkladı", Onedio, 19 Şubat 2023, <http://bit.ly/3Konlt7> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽²⁰⁾ Sözcü, "Reuters: Türkiye'den ayrılan Suriyelilerin sayısı artıyor", 28 Şubat 2023, <http://bit.ly/3Sz371E> (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2023).

⁽²¹⁾ Burak Boyoğlu, "Bakan Akar, Deprem Sonrası Ülkelerine Dönen Suriyeli Sayısını Açıkladı", Onedio, 19 Şubat 2023, <http://bit.ly/3Konlt7> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

⁽²²⁾ Suriye TV, "وزير الداخلية التركي يُدافع عن السوريين ويُهاجم المعارضة: لم يسرقوا بالأمس فهل يُعقل أنهم انتظروا الزلزال؟", Twitter, 13 Şubat 2023, <https://bit.ly/3IsUxx8> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Ancak bu olayı daha doğru değerlendirmek adına, göreceli olarak geri dönenlerin ve hayatlarını kaybedenlerin sayılarına bakmak gerekmektedir. Depremden etkilenen Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa’da toplamda 13,309,886 insan yaşamaktadır. Göç İdaresi tarafından açıklanan bilgilere göre, bu illerde 1,725,847 Suriyeli sığınmacı kayıtlıdır. Depremden etkilenen 10 ildeki Suriyeli sığınmacılar toplam nüfusun %12,96’sını oluştururken, deprem sonucunda hayatını kaybedenler içerisinde ise yaklaşık %7,5’sini teşkil etmektedirler. Türkiye’den Suriye’ye geri dönenlerin sayısı deprem bölgesinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların %02,31’dir.

İl	İl Nüfusu	Kayıtlı Suriyeli Sayısı	Kayıtlı Suriyeli Sayısının İlde Yaşayan Toplam Kişi Sayısına Oranı
Adana	2,263,373	250,711	%9,97
Adıyaman	632,148	21,688	%3,32
Diyarbakır	1,791,373	21,672	%1,20
Gaziantep	2,130,432	460,150	%17,76
Hatay	1,670,712	354,648	%17,51
Kahramanmaraş	1,171,298	91,640	%7,26
Kilis	145,826	87,409	%37,48
Malatya	808,692	31,421	%3,37
Osmaniye	553,012	38,285	%6,47
Şanlıurfa	2,143,020	368,223	%14,66
Toplam	13,309,886	1,725,847	%12,96

Tablo 5: Deprem Bölgelerinde İllere Göre Suriyeli Sığınmacı Nüfusu ve Oranı

Beklenilenin aksine, depremde hayatını kaybeden Suriyeli sığınmacıların oransal olarak toplam nüfusun içindeki orandan daha düşük olmasının sebebi ise daha detaylı bir incelemede anlaşılmaktadır. Öncelikle bu rapor için kullanılan 3 bin rakamının ne denli doğru olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak doğru kabul edilse bile iller arasındaki depremin etkisindeki farklar ve illerin içindeki hangi bölgelerde depremin daha çok etki gösterdiği kıyas edildiğinde oranın daha düşük olması daha anlaşılır olacaktır. Örneğin Suriyeli sığınmacıların oransal olarak en yüksek olduğu Kilis ilinde depremin etkisi göreceli olarak sınırlıydı. Diğer yandan depremin merkezi Kahramanmaraş’ta Suriyeli sığınmacılar ortalamanın oldukça altında kalmaktadır. Depremin yine şiddetli olduğu Malatya ve Adıyaman illeri için de aynı durum geçerlidir. Buna karşın Hatay ili kendi içinde incelendiğinde, Antakya gibi depremden çok etkilenen ilçede Suriyeli sığınmacıların görece olarak daha az olduğu ve depremden nispeten

daha az etkilenen Reyhanlı ilçesinde depremin etkilerinin göreceli olarak daha hafif kaldığı görülmektedir.

Sonuç

Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen iki depremin Suriye’de oluşturduğu yıkım Türkiye’deki kadar büyük olmasa da, 5 bin 900 kişi hayatını kaybetmiştir. Suriyeli muhaliflerin kontrol ettiği bölgelerdeki can kaybı 4 bin 400 seviyesindeyken, Esed rejiminin kontrol ettiği bölgelerdeki can kaybı bin 414 olmuştur. Deprem esnasında yıkılan bina ve ağır veya orta ölçekli hasar görmüş binaların çoğunluğu Suriyeli muhaliflerin kontrol ettiği Haram, Sarmada ve Cinderes üçgeni içerisindeydi. Ancak Türkiye’den farklı olarak, Suriye’deki can kaybı olması gerektiğinden fazla olmuştur. Nitekim depremin gerçekleşmesinin ardından özellikle Suriyeli muhaliflerin bölgelerine insani yardım ulaşımı aksamıştır. Bölgeye ilk insani yardım depremden üç gün sonra ulaşmıştır. Ayrıca bölgeye yurtdışından sadece 18 kişiyi kapsayan iki arama-kurtarma ekibi gitmiştir. Bölgedeki depreme müdahale genellikle Suriyelilerin oluşturduğu ve AFAD’ın eğittiği Beyaz Baretliler gerçekleştirmiştir. Buna ilaveten Suriye Milli Ordusu’da imkânları ölçüsünde deprem sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Suriyeli muhaliflerin kontrol ettiği bölgelere 9 Şubat ile 17 Şubat arasında toplamda 399 tır aynı yardım ulaşmıştır. Bölgeye yönelik toplanan ve vaat edilen nakdi yardım ise \$560,338,940 – \$658,025,433’dır. Bölgeye yapılan aynı yardımlar açısından yaşanan en önemli aksaklık BM’nin uygulaması sebebiyle oluşmuştur. Cilvegözü-Bab El Hawa sınır kapısı için BM Güvenlik Kurulu Kararı gereğince izin bulunmaktadır. Bölgeye giden diğer kapılar için izin yoktur. Söz konusu bu kapıya lojistik anlamda ulaşımında sorunlar yaşanması sebebiyle yardım gönderilememiştir. Bölgeye giden diğer sınır kapılar üzerinden insani yardımların ulaştırılması için Esed rejimi gelen baskılar sonucunda ancak depremden 8 gün sonra geçici olarak izin vermiştir.

Esed rejimi tarafından kontrol edilen bölgelerde ise depremin oluşturduğu hasarın Lazkiye vilayetinin Hatay’a sınır bölgeleri ile Halep şehir merkezi ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Ayrıca Hama vilayetinde de nispeten küçük hasar oluşmuştur. Buna karşın Esed rejimi bölgelerine kıyasen daha hızlı ve daha fazla insani yardım geldiği görülmektedir. Esed rejimi tarafından kontrol edilen bölgelere düzenlenen 93 uçak seferi ile toplam 100,822,802 aynı yardım ulaştırılmıştır. Buna ilaveten kara yoluyla 390 tır aynı yardım gönderilmiştir. Esed rejimi bölgesine gelen insani yardımlara ilaveten, Esed rejiminin oluşan yaraları sarmak yerine depremden siyasi ve diplomatik kazanımlar elde etmenin peşinde olduğu görülmektedir. Deprem sonrası Besar Esed’in Umman’a gerçekleştirdiği resmi ziyaret ve Ürdün Dışişleri Bakanı’nın Şam’a yaptığı ziyaretler diplomatik olarak bir ilki teşkil etmektedir.

Kısaca, gerçekleşen deprem sonrasında Suriye’deki asıl yıkım Suriyeli muhaliflerce kontrol edilen bölgelerde gerçekleşmiştir ve bu bölgeler ihmal edildiği için kayıp ve hasar çoğalmıştır. Buna karşın, Esed rejimi depremden siyasi ve diplomatik kazanım ile çıkmıştır.

Diğer bir konu olarak, gerçekleşen deprem sonucunda Türkiye’de (tam olarak doğruluğu bilinmese de) 3 bin civarında Suriyeli sığınmacının hayatını kaybettiği değerlendirilmektedir.

Suriye'ye defin işlemleri için gönderilen hayatını kaybetmiş Suriyeli sayısı 1,564'dir. Buna ilaveten deprem bölgesindeki on ilde yaşayan 1,725,847 Suriyeli sığınmacıdan 40 binin üzerindeki bir grubun Suriye'ye geri döndüğü açıklanmıştır.